

مهندسی فرهنگی: ضرورت‌ها و راهکارها

محمدحسن آغاز و سیدابوالفضل جعفری نژاد

مقاله

رسانه؛ بخصوص با دیدگاه‌های فرهنگی که وجود دارد می‌توان سیاست‌های فرهنگی مختلفی را اتخاذ کرد. ما در سند چشم‌انداز که یک نقطه آرمانی و ایده‌آلی را مورد توجه قرار می‌دهد باید به رسانه توجه داشته باشیم. سیاست‌های فرهنگی مختلفی در جاهای مختلف وجود دارد. آنچه امروزه به نوعی در حوزه فرهنگ دینی خودمان به آن معتقد هستیم ترکیبی از سیاست فرهنگ‌گرایی و پویایی اجتماعی است که بتواند فرهنگ‌سازی کند. رسانه باید بتواند آینه تمام‌نمای کل جامعه باشد. از طرف دیگر با توجه به اینکه یکی از ابعاد هویتی ما ایرانیان بحث مدرنیته است باید بتوانیم در کنار سیاست فرهنگ‌گرایی به پویایی اجتماعی توجه داشته باشیم. به نوعی آفرینندگی در حوزه فرهنگ داشته باشیم. امروز در حوزه پویایی اجتماعی بحث سیاست پویایی از اهمیت خاصی در حوزه رسانه‌ها برخوردار است. نفوذ فرهنگی بیگانگان در کشور ما بسیار زیاد است که بخشی از این نفوذ ارادی و تحصیل شده است که نام تهاجم فرهنگی به خودش می‌گیرد. و بخشی دیگر حاصل آشفستگی در نظام ارزشی ما است. ما در حوزه رسانه‌ای و فرهنگی در پذیرش ارزش‌های نوین دچار عدم تعادل هستیم و به نوعی مقاومت نشان می‌دهیم. لذا در حوزه توسعه فرهنگی؛ سهم کردن مردم در سرنوشت خود همراه با آفرینندگی بر پایه مشارکت‌های اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است. چیزی که در حوزه فرهنگی به آن توجه داریم بسیج نیروها و امکانات جامعه به طور صحیح است ما باید بتوانیم از همه فرصت‌ها و نقاط قوت استفاده مطلوب کنیم. لذا در حوزه توسعه فرهنگی بحث آفرینش فرهنگی را مطرح کردیم که شامل استفاده از رشد فکری، نوآوری و آفرینندگی همه افراد است. تقویت هویت اصیل ریشه در سنت‌ها و ارزش‌ها دارد. پویایی عناصر گوناگون توسعه فرهنگی اجتماعی با استفاده از انباشت حافظه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه میسر است. امروزه در رسانه‌ها مثل صدا و سیما اتاق‌هایی به نام اتاق فکر و یا پژوهشکده‌های فرهنگی طراحی شده که از انباشت حافظه‌های تاریخی مجموعه افراد نخبه به عنوان منبع علمی استفاده می‌کنند. رسانه باید به سیاست‌های فرهنگی دست پیدا کند و سیاست متمرکز، انعکاسی، ارشادی و یا انفعالی پیش بگیرد. سیاست ارشادی و انعکاسی بخشی از سیاست‌هایی است که می‌تواند رسانه در پیش بگیرد. رسانه‌ها عامل مؤثر در پرورش و گسترش آفرینش‌ها می‌باشند. رسانه‌ها بایستی به گسترش و همگانی کردن نوآوری‌ها بپردازند و در تداوم رشد جامعه به توسعه فرهنگی بیندیشند. بحث شناسایی تنگناهای فرهنگی، راهبردهای بلندمدت و کوتاه مدت، توجه به جنبه‌های آموزشی و ارشادی، افزایش سطح فرهنگ عمومی و افزایش تولیدات هنری داخلی باید همواره مورد توجه رسانه‌ها قرار گیرد. رسانه باید به تقویت یکپارچگی جامعه، حفظ و بازسازی خرده فرهنگ‌ها و تقویت هویت فرهنگی که ریشه در تاریخ و اعصار گذشته دارد بپردازد.

سازمان دهنده اجتماعات انسانی است. همچنین در حوزه فرهنگ؛ دیدگاه‌های جامعه‌شناختی به نوعی فرهنگ را شیوه زندگی اعضای یک جامعه معین اشاره می‌کنم و حاصل برخورد انسان و محیط می‌دانند. جامعه‌شناسانی مثل پارسونز معتقد هستند که فرهنگ معنای نهایی را فراهم می‌آورد. نکته ظریفی که دورکیم در حوزه جامعه‌شناسی فرهنگ به آن اشاره می‌کند این است که فرهنگ در تداوم جامعه نقش و کارکرد مهمی دارد. فرهنگ یک عنصر ثابت و ایستایی نیست. ما باید به تغییرات شگرفی که در حوزه فرهنگ و رسانه‌ها ایجاد می‌شود توجه کنیم. فرهنگ فرآیند زنده و فعالی است که با تولید و ارتباط معنایی پیوند دارد. جامعه‌شناسان دیدگاه‌های بسیار خاص به فرهنگ دارند و فرهنگ را دیگر یک مفهوم اجتماعی به نمی‌دانند بلکه آن را یک مفهوم سیاسی به حساب می‌آورند که نه معنای زیبایی‌شناسانه دارد و نه معنای انسان‌گرایی. اولین نکته ظریفی که در حوزه مهندسی فرهنگ وجود دارد بحث دین است. اندیشمندان معتقد هستند که دین جوهر فرهنگ را مشخص می‌کند و فرهنگ صورت دینی دارد. ارتباطات و رسانه‌ها به عنوان عامل توسعه فرهنگی دارای کارکردهای اجتماعی مختلف هستند و به فرهنگ‌پذیری جامعه کمک می‌کنند. در حوزه

ما تناقضات زیادی در حوزه فرهنگ داریم که در تولیدات رسانه‌ای ایجاد مشکل کرده است چون رسانه‌ها تاروپود نمادین زندگی ما را تشکیل می‌دهند و به نوعی نقش تعیین‌کننده نهایی دارند از اهمیت خاصی برخوردارند. لذا نیازمند این هستیم که پیرامون مقوله فرهنگ با نگرش جامعه‌شناختی و مردم‌شناختی تحقیق کنیم. رسانه‌ها عامل تعیین‌کننده ارتباطات جامعه هستند. رسانه‌ها از آنجا که پیوند دهنده میان اعضای هستند از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشند. همه ما به نوعی به قدرت رسانه‌ها در عصر حاضر آشنا هستیم. از یک طرف باعث برانگیختن افکار و احساسات عمومی می‌شوند و از طرف دیگر به سوق دادن مردم به حمایت از اشخاص، نهادها و شکل دادن گرایش‌ها، رفتارها و رویدادهای ویژه می‌پردازند. رسانه‌ها می‌توانند وضعیت فرهنگی جدیدی در جامعه ایجاد کنند و یا به گسترش حوزه و گستره فرهنگ بپردازند. فرهنگ حوزه‌ای است که از پیچیدگی بسیار بالایی برخوردار است. با مروری بر تعاریف و نگرش‌های مردم‌شناختی می‌توان گفت فرهنگ معمولاً به شیوه زندگی اشاره می‌کند. به قول هرس کوپس که تعریف بسیار جامعی از فرهنگ در حوزه مردم‌شناسی دارد فرهنگ بخش انسان ساخته محیط است. فرهنگ میراث ساخته‌های انسانی و یا